

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д.ф.н. Калина Грозева Лукова

за дисертационен труд на тема

**ТВОРЧЕСКИЯТ ОБРАЗ НА ИВАН ВАЗОВ В ЛИТЕРАТУРНАТА
ПЕРИОДИКА В КРАЯ НА XIX И НАЧАЛОТО НА XX ВЕК**

за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

Професионално направление: 2.1. Филология

Научна специалност: История на българската литература

(Нова българска литература)

автор **Теодора Викторова Димитрова**

Дисертационният труд и се състои от увод, две глави, заключение и библиография (123 библиографски единици) в общ обем от 206 стр. За провеждане на изследването са използвани дигитализираните списания „Българска сбирка“, „Мисъл“, „Денница“.

В увода коректно се дефинират предметът, тезата, целта, задачите, методологията на изследването. Убедително се обосновава научният интерес към нов, различен прочит на твореца и на творчеството Вазов – през призмата на периодичния печат от края на XIX и началото на XX век. Избраната изследователска оптика функционира като продуктивен интерпретаторски код на един от най-динамичните и противоречиви периоди в литературното ни развитие. Тя се опира на двойственото отношение литература-печат, при което интересът на печата към твореца Вазов го идентифицира като актуален, популярен, полемичен и откроява неговата значимост, заслужаваща публичност. Това определя

избора на рецептивни, тематични, жанрови и стилистични аспекти, чието проучване има приносен смисъл.

В променящия се литературно-критически контекст Т. Димитрова си поставя следните изследователски цели: „от една страна, да проследя формирането на патриаршеската осанка на Иван Вазов по страниците на периодичния печат, от друга – да анализирам изцяло взаимоотношенията между народния поет и модернистите, показани отново там, както и да анализирам причината за промяната в тези взаимоотношения“.

Първа глава **„Вазов по страниците на литературната периодика“** включва четири фрагмента (подглави), които конструират образа на Вазов в аспектите на редактор на сп. „Денница“; автор (сп. „Българска сбирка“); чрез проблемите за раждането на книгата от печата и за присъствието на модернизма в разглежданите списания.

Т. Димитрова обосновава избора на сп. „Денница“ от трите Вазови списания с това, че е най-литературно като съдържание и илюстрира промените в литературния вкус на главния редактор. Пълното тематично и жанрово представяне на „Денница“ с всички публикувани текстове на Вазов, преводи и критически отзвучи акцентира върху апологията като конструкт на творческия образ. Това включва и актуалната редакторска нагласа към нови литературни явления – модернистичните текстове на Пенчо Славейков.

Вторият фрагмент „Авторът - формиране на патриаршеската осанка (списание „Българска сбирка“) градира изграждането на авторитета Вазов до Патриарх на българската литература чрез тоталното му присъствие в сп. „Българска сбирка“. Важно значение в този процес има подробното проследяване на чуждия контекст – преводите на романа „Под игото“, реакциите в чуждестранната преса (рецензии от английски, френски, полски критици), които Т. Димитрова анализира. В апологетичната парадигма тя откроява и митологизиращия език за Вазов, напр. „Герой на мисълта“ по думите на Стефан Бобчев .

Приносно значение на дисертацията е, че тя се включва в разглеждането на важния проблем за авторитета и мита в литературно-историческото ни развитие в следните аспекти: как печатът изгражда представата за литературния авторитет; кои са особеностите на трансформиращите механизми; влияе ли печатът чрез специфичната си публичност върху тези процеси. (емблематични примери са „Сън за щастие“ на П. Славейков, „Безсъници“ на П. Яворов; „Regina mortua“ на Т. Траянов в печата.)

В третия фрагмент „От периодиката към книгата – примерът „Легенди при Царевец“ е проследен литературно-медийният сюжет за раждането на сборника „Легенди при Царевец“, чиито текстове излизат в сп. „Българска сбирка“

(1894-1915), както и предговорът, отпечатан в последната книжка. Вазов включва в самостоятелно издание 24 творби, излезли в 13-тата годишнина на списанието.

Тази част на изследването представя още една модерна практика от началото на XX век – конструирането на литературната творба по страниците на печата, според степента на автономност и зависимост между литературното и медийното поле.(подобен пример е археологията на стихосбирката “Regina mortua” на Т. Траянов в печата през първите три десетилетия на XX век)

Достойнство на изследването е и вглеждането в модернистичните текстове на Дебелянов и Траянов, отпечатани в списание „Българска сбирка“ след 1906 г., успоредно с вазовите, както и в неговия коментар за модернизма.(„Българска сбирка“ и модернизмът (Дебелянов и Траянов редом до Вазов“) Проекцията доказва едновременното присъствие на различни идейни и естетически явления в литературата и печата на проучения период.

Чрез ясни вътрешнотекстови връзки Т. Димитрова съотнася творческия образ на Вазов в литературната периодика и проблема за модернизма с друго актуално явление – литературните полемки в печата.

Втора глава. „Двата полюса на оценката“, симетрично на първа глава, се изгражда от четири подглави, аксиологично разполовени.

Т. Димитрова убедително проследява и анализира промяната в оценката на сп. „Мисъл“ за Вазов, най-вече чрез статиите на д-р Кръстев. До 1898 г. те са положителни – „Из съвременната българска повест. I. Иван Вазов“, „Поетът и обществото“, „Очерки из съвременната българска литература. II. Един портрет на нашето общество“.

Ключово изследователско значение има подглава II. 2. „Идеята за граница: примерът „Скитнишки песни“ (1899). Първи публикации на творби от сборката из периодиката и състоянието им в стихосборката“. Семантиката на понятието „граница“ се разглежда в контекста на времето (краят на XIX век) и като аксиологична граница – от положителна към отрицателна оценка за стихосборката „Скитнишки песни“ на Вазов. Т. Димитрова проследява критическия свод около творбата – статиите на Вл. Василев, Ст. Минчев и др., но преди всичко – на д-р Кръстев. Изключителният му негативизъм ражда определението „опълченеца Вазов“ и тоталното отричане на творчеството му в статиите „За тенденциите и тенденциозната литература“, „Един поглед върху нашата литература“, „Интимната мисъл на г-на Ив. Вазова“ и др. Те са подробно анализирани от Т. Димитрова и доказват рязката

промяна в критическата нагласа в контекста на литературния индивидуализъм.

Доколкото образът на природата е експлициращ твореца Вазов, съпоставянето му със славейковия модел на изображение е още един елемент, удачно открит от Т. Димитрова, в отрицателното отношение към Вазов от позицията на сп. „Мисъл“. Развенчаването на неговия авторитет илюстрира острите сблъсъци между традиционно и модерно в българската литература и печат. Проследяването на полемиките, в които се включва и Вазов, под псевдоним Д., с отрицателна рецензия за „Сън за щастие“ в сп. „Българска сбирка“, и Вл. Василев със съпоставителната статия „Живот в смъртта“ в „Мисъл“, доказва от още един ъгъл изследователските тези.

Приноси:

1. Нов продуктивен подход в изследването на творческата личност на Иван Вазов като автор, редактор и критик в литературната периодика.

2. Коректно, добросъвестно и подробно проучване на списанията „Денница“, „Българска сбирка“, „Мисъл“ в контекста на: конструиране на творческия образ на Вазов – апологетика и критика; съполагане на литература и печат – взаимовлияния, полемки за твореца, творчеството и литературния вкус; медийна археология на литературната

творба; изследване на важни явления в един от най - динамичните периоди в литературното ни развитие.

Основната ми препоръка е за по-голяма езикова прецизност, за избягване на някои клишета и повторения извън научния стил, например: „Интересно, нали?“, „Доста ласкава оценка, нали?“ и подобни изрази.

По темата на дисертацията са публикувани 4 статии в български и 2 - в чужди издания.

Авторефератът на дисертационния труд представя прецизно и подробно концепцията и проблематиката на изследването, напълно коректна е справка за научните приноси.

Заклучение: Дисертационният труд **„Творческият образ на Иван Вазов в литературната периодика в края на XIX и началото на XX век“** на Теодора Викторова Димитрова е цялостно, задълбочено и приносно научно изследване в областта на българската литературна история и на литературната периодика. Това ми позволява с убеденост да препоръчам на уважаемото Научно жури да присъди на Теодора Викторова Димитрова образователната и научна степен „Доктор“, Професионално направление: 2.1. Филология. Научна специалност: История на българската литература (Нова българска литература)

24.XI.2022 г.

Рецензент: проф. д.ф.н. Калина Лукова